

Den kommunala livsmedelstillsynen

Intervjuer i 15 kommuner

Förord

Under perioden april – juni 1997 genomförde Svenska Kommunförbundet intervjuer i 15 kommuner om den kommunala livsmedelstillsynen. Intervjuerna gjordes med ordförande i miljö- och hälsoskyddsnämnden och ansvarigt kommunalråd. Ansvariga tjänstemän deltog i de flesta fall.

Syftet med intervjuerna har varit att belysa livsmedelstillsynens roll i den kommunala verksamheten. Resultatet av intervjuerna kommer även att tjäna som underlag i utredningen om livsmedelstillsynen.

Resultatet av intervjuerna pekar samstämmigt på att man i kommunerna vill ha ansvar för livsmedelstillsynen för att kunna säkra en god hantering av livsmedel lokalt. Problemen med t.ex. finansiering och detaljreglering är viktiga att komma till rätta med men förändrar inte den politiska grundsynen. Detta är viktiga signaler till livsmedelsutredningen. De stämmer inte i alla delar med det synsätt som framförs av Livsmedelsverket, bl.a. i en artikel i deras tidning Livstecknet nr 6/97.

En livsmedelsutredning tillsattes i våras med uppgift att utreda livsmedelstillsynen. Ordförande i utredningen är Lars Ag och sekreterare Erik Lindgren. Följande politiker är ledamöter i utredningen: riksdagsledamöterna Birgitta Carlsson och Michael Hagberg, Kerstin Svenson, ordförande i miljö- och hälsoskyddsnämnden, Göteborg och Örjan Nilsson, ledamot i miljönämnden i Uppsala.

Utredningen ska enligt direktiven särskilt

- utreda fördelningen mellan stat och kommun vad gäller ansvaret för livsmedelstillsynen,
- se över den regionala nivåns roll i livsmedelstillsynen,
- utreda förutsättningarna för en interkommunal samverkan,
- utvärdera systemet med obligatorisk egentillsyn för företagen och
- göra en översyn av avgiftssystemet inom livsmedelstillsynen.

Utredningen ska redovisa sitt uppdrag under första halvåret 1998.

Kommunförbundet har krävt en översyn av livsmedelstillsynen för att möjliggöra bättre kostnadstäckning, mindre detaljreglering och klarare rollfördelning mellan staten och kommunerna.

Vi har valt att sammanställa och sända ut resultatet av intervjuerna till alla kommuner för att inleda en diskussion om livsmedelstillsynen inför en kommande remissbehandling av utredningen.

Intervjuerna om den kommunala livsmedelstillsynen har genomförts av Irene Lindström och Linda Fidjeland på plan- och miljösektionen, tfn 08-772 41 00.

Stockholm i oktober 1997

Lars Fladvad
Plan- och miljösektionen

Innehåll	Sida
Förord	2
Sammanfattning	4
Kommunernas tillsynsarbete	6
Livsmedelstillsynens omfattning	6
Samarbete med Livsmedelsverket	6
Samarbete med länsstyrelsen	7
Samverkan mellan kommuner	7
Samverkan i olika former	7
För- och nackdelar med en utvecklad samverkan	8
Fördelar med samverkan	8
Nackdelar med samverkan	9
Egentillsyn	9
Inget minskat tillsynsbehov	9
Egentillsynen kan utvecklas	10
Finansiering	10
Avgiftssystemet	10
Fastställande av taxa	11
Kommunal självstyrelse	11
Kommunernas möjligheter att påverka livsmedelstillsynen	11
Livsmedelstillsynens kommunalpolitiska betydelse	12
Ansvarsfördelning i framtiden	13
Tillsyn över anläggningar	13
Bilaga: Förteckning av de 15 kommuner som intervjuats	

Sammanfattning

Det finns ett klart kommunalpolitiskt intresse av att kommunerna även fortsättningsvis ansvarar för livsmedelstillsynen. Det grundläggande kommunala intresset är att kommunerna ska garantera kommuninvånarnas hälsa. Det ska finnas bra och säkra livsmedel i affärer, restauranger och andra livsmedelslokaler. Folkhälsoaspekterna och livsmedelskvalitén berör alla invånarnas vardagsliv. Det är viktigt att de som ansvarar för kontroll och upplysning finns så nära medborgarna som möjligt. Även lokal- och personkännedom gör kommunerna mest lämpade att bedriva livsmedelstillsynen.

Utifrån sin lokala kännedom kan kommunerna göra prioriteringar i tillsynen. Det finns samordningsvinster med kommunens övriga verksamhet som miljötillsyn, bygglov, VA-frågor, tillämpningen av tobakslagen etc. Livsmedelstillsynen är också en viktig fråga för näringsverksamheten i kommunen.

Livsmedelstillsynen har ökat i drygt hälften av de intervjuade kommunerna medan sex uppger att den är oförändrad. I många kommuner har miljöarbetet ökat i förhållande till livsmedelsområdet, dock inte på bekostnad av livsmedelstillsynen.

Flera kommuner påpekar att livsmedelstillsynens karaktär har förändrats. Det är främst administrationen som blivit mer omfattande p.g.a. EES-avtalet och EU-medlemskapet.

Samarbetet med Livsmedelsverket har förbättrats under senare år medan samverkan med länsstyrelsen är begränsad.

En majoritet av de intervjuade kommunerna anser att de bör ha det primära ansvaret för livsmedelstillsynen. Staten ska ha det övergripande ansvaret nationellt och internationellt. Livsmedelsverket ska ange de yttre ramarna för verksamheten medan kommunerna ska ha stor frihet att avgöra hur myndighetsutövningen ska utföras lokalt.

En tredjedel anser att nuvarande ansvarsfördelning är bra när det gäller tillsyn över anläggningar. En tredjedel vill att kommunerna ska ha ansvar över anläggningar där det inte behövs specialkompetens och ytterligare en tredjedel anser att kommunerna har resurser att klara tillsynen över alla anläggningar.

Två tredjedelar av de intervjuade kommunerna samverkar i någon form med grannkommuner eller alla kommuner i länet. Det största intresset för interkommunal samverkan finns hos de mindre kommunerna.

Tolv av de besökta kommunerna vill ha en helt avgiftsfinansierad verksamhet på livsmedelsområdet. Drygt hälften anser att kommunerna själva ska bestämma taxan. En del kommuner förespråkar en gemensam taxa för hela landet och föreslår att Kommunförbundet tar fram ett underlag. Ett starkt krav från alla är att slopa bestämmelsen om överföringen av 15 procent av tillsynsavgiften till Livsmedelsverket.

Införandet av egentillsyn har inte inneburit något minskat tillsynsbehov. Tvärt om uppger flera kommuner att det har medfört en ökad arbetsbelastning. Egenkontrollen fungerar bra i ca hälften av företagen. Det är främst i små företag och företag som ofta byter ägare som den fungerar otillfredsställande. Huvuddelen av de intervjuade kommunerna tror dock att egentillsynen kan utvecklas och på sikt både förbättra och effektivisera tillsynen.

Inget samband har kunnat påvisas mellan kommunernas storlek eller politiska majoritet och dess inställning till livsmedelstillsynen. Det har heller inte framkommit att livsmedelstillsyn är en kommunalpolitiskt nedprioriterad fråga.

Kommunens tillsynsarbete

Livsmedelstillsynens omfattning

Enligt Livsmedelsverkets statistik bedriver kommunerna tillsyn över 49 000 objekt och Livsmedelsverket över 500 objekt.

Livsmedelstillsynens omfattning har ökat i åtta av de 15 intervjuade kommunerna. Sex kommuner uppger att den är oförändrad. Endast en kommun anger att den har minskat.

Flera kommuner har påpekat att livsmedelstillsynens karaktär har förändrats. Arbetsinsatserna har ökat på vissa områden och minskat på andra. Det är framför allt administrationen som har blivit mer omfattande.

Antalet föreskrifter och regler har ökat kraftigt i och med EES-avtalet och EU-inträdet. Reglerna är numera mer komplicerade, exempelvis när det gäller salmonellakontroll. Antalet stickprovskontroller har stigit. En annan uppgift som har medfört ökad arbetsbelastning är egentillsynen. Importkontroll från EU-länder har fallit bort medan kontroller från tredje land har medfört merarbete för berörda kommuner.

Samtliga kommuner uppger att allmänhetens intresse för livsmedelsfrågor ökat kraftigt. Detta beror bl.a. på debatten i pressen om galna-kosjukan, salmonella, hormoner m.m. Medborgarna visar stort intresse när kommunerna publicerar resultat av provtagning på restauranger och livsmedelsbutiker.

I fem av de besökta kommunerna har verksamheten på miljöområdet ökat i förhållande till livsmedelsområdet. Detta har dock inte skett på bekostnad av livsmedelsfrågorna. Fyra kommuner uppger att satsningar på livsmedelstillsynen har ökat sedan i mitten av 1990-talet och att statusen har höjts på dessa frågor under senare år. I sex kommuner var relationerna oförändrade.

Bl.a. Stockholm framhöll att allmänintresset är större för miljöfrågorna men att intresset för livsmedelsfrågorna ökar när det händer något som uppmärksammas i massmedia. Den genmanipulerade maten har väckt större intresse än t.ex. diskussionen om antibiotika och hormoner eller hormonliknande substanser. Andra synpunkter som har framförts är att man har skurit ned en del på hälsoskyddsområdet men satsar mer på folkhälsofrågor i form av förebyggande verksamhet, som t.ex. att motverka allergier.

Samarbete med Livsmedelsverket

Sju kommuner anser att samarbetet med Livsmedelsverket är bra. Sex kommuner har framfört att samarbetet har förbättrats på senare tid. En del menar att det behöver förbättras ytterligare. Två av de intervjuade kommunerna är mer kritiska och konstaterar att ett visst samarbete finns, men att det inte är bra.

De positiva synpunkter som framförs är att utbildningsverksamheten är bra men kurserna anses i många fall för dyra. Flera framförde att Livsmedelsverkets skrifter är bra.

Samarbetet har på senare tid förbättrats genom att verket har regionala rådgivare. Ett par kommuner poängterade det positiva i att verket besöker dem. En kommun framhöll att samarbetet har förbättrats genom den samrådsgrupp som nu finns mellan Kommunförbundet och Livsmedelsverket.

Flera kommunala tjänstemän framförde att det ibland är svårt att nå olika personer på Livsmedelsverket. Vissa anser att det är svårt att få entydiga besked. Olika handläggare ger ibland olika svar.

Flera kommuner är kritiska till den sammanställning som Livsmedelsverket gör av kommunernas årsrapportering av livsmedelstillsynen. Sammanställningen anses hålla en låg nivå. Mer analys av inrapporterade uppgifter efterfrågas. Det upplevs som om de insamlade uppgifterna i första hand används för att rikta kritik mot kommunerna.

Kommunerna ogillar att Livsmedelsverket kritiserar kommunernas arbete i allmänna termer och att verket kräver ökad enhetlighet.

Samarbete med länsstyrelsen

Samarbetet med länsstyrelsen är mycket begränsat i alla utom i tre av de intervjuade kommunerna. Några kommentarer från kommuner är: "Sporadiska kontakter." "Inget samarbete". "Länsstyrelsen har inte kompetens på livsmedelsområdet". "Det beror på länsveterinären – en personfråga". "Länsstyrelsen sysslar bara med djurskydd". Tre kommuner anser att samarbetet är bra. En kommun uppger att länsstyrelsen har en särskild livsmedelsgrupp.

Länsstyrelsen är i första hand ett överklagningsorgan. Enligt huvuddelen av de intervjuade kommunerna bör den vara det även fortsättningsvis. Utöver detta uppger ca hälften av de besökta kommunerna att länsstyrelsen samordnar något eller några projekt (PIK). Två kommuner har svarat att länsstyrelsen ger information och står för kompetensutveckling.

En allmän uppfattning är att länsstyrelsen inte ska engagera sig ytterligare i livsmedelsfrågor. De stora kommunerna tror att de mindre kommunerna har större nytta av länsstyrelsen. Men så är inte fallet. Ett vanligt svar är att man klarar sig utan den och att det är bättre med interkommunal samverkan. Flertalet kommuner anser att länsstyrelsens roll bör tonas ner. En politiker framhöll att man inte kan ha två statliga myndigheter som sysslar med rådgivning samtidigt. En annan kommun framhöll att länsstyrelsen har varit rädd för att lägga sig i ärenden p.g.a. jävssituation.

Samverkan mellan kommuner

Samverkan i olika former

Tio av de femton kommunerna samverkar i någon form. I fyra kommuner bedrivs detta via samarbete i Kommunförbundet i länet. I övrigt sker samverkan med grannkommuner eller med vissa kommuner i länet. Det vanligaste är samverkan både på politiker- och tjänstemannanivå. Tre kommuner därutöver hänvisade till samverkan i länsprojekt som länsstyrelsen ordnar. Två kommuner har ingen samverkan med andra.

Samverkan genomförs i olika former. Politikersamverkan sker ofta genom träffar ett par gånger per år inom eller utanför Kommunförbundet i länet. Tjänstemannaträffarna sker också regelbundet. Hur ofta man träffas varierar. Gemensamma frågor diskuteras för erfarenhetsutbyte, för att få ett likartat agerande och för kompetensutveckling. Dessa träffar utgör sedan grunden för ett nätverk av tjänstemän som man kan ringa när olika frågeställningar uppstår. Vissa kommuner i Skåne anordnar också studieresor till Tyskland och Danmark.

Intresset för kommunal samverkan är störst hos mindre kommuner och i glesbygdskommuner. Mindre kommuner vill gärna få del av den expertkunskap som finns i de större grannkommunerna. En glesbygdskommun uppgav att de har behov av ett samarbete även när det gäller tillsyn. De har butiker i utkanten av kommunen som låg mycket närmare kommuncentrum i grannkommunen. En annan glesbygdskommun hävdade dock att de själva vill hålla i tillsynen inom kommunen. De större kommunerna uppgav att de oftast klarar sig bra själva. Men de såg en fördel i erfarenhetsutbyte och samverkan för ett likartat agerande.

En del kommuner tycker att det räcker med den befintliga samverkan. Andra menar att den kommunal samverkan bör utvecklas. De kommuner som inte har någon samverkan ansåg heller inte att de hade behov av det. En större kommunen var tveksam om de hade resurser för att hjälpa grannkommunerna. Några kommuner framhöll att samverkan framför allt borde utvecklas när det gäller livsmedelsindustrier, marknader, lösviktsförsäljning, och kringföringshandel.

För- och nackdelar med en utvecklad samverkan

Följande för- respektive nackdelar med kommunal samverkan framfördes.

Fördelar med samverkan:

- Det är svårt för små kommuner att hålla hög kompetens. Kommunerna kan köpa tillsyn av varandra.
- Närliggande kommuner kan stämma av frågor med varandra, ha samma policy och gemensamma principer. Tillsynsobjekten behandlas lika. Godkännanden och tillstånd kan utformas relativt lika.
- En stor kommun kan fungera som konsult åt en mindre.
- Bra att få hjälp av en grannkommun.
- Alla har lokalkännedom (inom länet – inget 08-perspektiv).
- Gemensam kompetensutveckling.
- Personalresurserna kan utnyttjas effektivare och bättre utnyttjande av specialkompetens.
- Fördelar avseende t.ex. dricksvatten – d.v.s. frågor som är gemensamma för flera kommuner.

Nackdelar med samverkan:

- Man arbetar på olika sätt.
- Risk för onödig byråkrati och ökad administration.
- Kommunen förlorar en del av lokalkännedomen.
- Det kan innebära längre och fler resor.
- Nackdelar med samverkan i myndighetsutövning är att man måste rapportera tillsynen till fler nämnder.
- Samarbete kan innebära att man utökar personalen. Om samarbetet tar slut står man där med för mycket personal.

De flesta svarade dock att det inte fanns några nackdelar. En politiker framhöll att en uppgift för livsmedelsutredningen bör vara att definiera var beslutet om myndighetsutövning fattas.

Egentillsyn**Inget minskat tillsynsbehov**

Alla intervjuade kommuner är eniga om att införandet av egentillsynen inte har inneburit att tillsynsbehovet minskat. Tvärt om uppger flera kommuner att arbetsbelastningen ökat. En kommun framhöll att införandet av egentillsynen har tagit så stor del av inspektörernas arbetstid i anspråk att den operativa kontrollen har minskat. På sikt är det troligen bra med egentillsyn men inledningen har krävt stora insatser från kommunerna.

Egenkontrollen fungerar enligt vissa av kommunerna bra i 40–50 procent av företagen. Det är framför allt skola och barnomsorgen som kan visa upp ett gott resultat. Däremot är många småföretag inte tillräckligt motiverade. Många inom livsmedelsbranchen saknar elementär kunskap om livsmedelshygien. Bristen på kunskaper och motivation har inneburit att kommunerna har fått lägga ner mycket arbete på att lära företagen att upprätta egenkontrollprogram. En kommun uppger att inget företag i kommunen har tagit fram ett egenkontrollprogram själv. Kommunen har varit tvungen att hjälpa företagen med alla program. Flera kommuner uppger att kontrollprogrammen nu revideras och att standarden då troligen kommer att höjas. Eftersom många företag byter ägare ofta, innebär egenkontrollprogrammen en kontinuerlig arbetsbelastning. En kommun framhöll att egenkontrollen medfört ett större engagemang från branschen. Många är intresserade av att utveckla egentillsynen.

Nuvarande system för egentillsyn får kritik från flera kommuner. Det anses tungrott. I Stockholm har därför miljö- och hälsoskyddsförvaltningen tillsammans med ett antal restaurangägare tagit fram ett förslag till nytt egentillsynsprogram som ska föreläggas nämnden. Det är enklare och tydligare. Företagen ska stå för utbildningen.

Alla kommuner har framfört att det borde finnas krav på kunskaper i hygien och egenkontroll innan någon får starta ett företag inom livsmedelsområdet. Många anser att det borde finnas ett certifieringssystem – ett "körkort" – för att få starta livsmedelsföretag.

Egentillsynen kan utvecklas

Huvuddelen av de intervjuade kommunerna (12 kommuner) anser att egentillsynen kan utvecklas och att den på sikt också kan leda till ett minskat tillsynsbehov. Men för att detta ska kunna ske, krävs stora utbildningsinsatser, ett bättre system för egentillsynen och krav på certifiering för företag i livsmedelsbranschen. Certifieringen anses vara en förutsättning, eftersom omsättningen av företag är så stor. Alla är eniga om att en utveckling av egentillsynen kommer att ta tid. De företag som kommunerna har problem med är i regel små och byter ofta ägare.

En kommun framhöll att det behövs en yrkesstolthet i branschen som också inkluderar egentillsynen. En annan kommun ville ordna utbildning i samarbete med invandrarorganisationerna för de nationaliteter som är mest frekventa i restaurangbranschen. Sådan utbildning kan ordnas på regional nivå.

Finansiering

Avgiftssystemet

En majoritet anser att det behövs ett nytt avgiftssystem. 12 av de intervjuade kommunalråden anser att livsmedelstillsynen ska vara helt avgiftsfinansierad. Tre politiker anser det befogat att en mindre del är skattefinansierad.

De som vill ha full avgiftsfinansiering anser bl.a. att företagen ska betala den verkliga kostnaden och att det är principiellt viktigt att kommunen bestämmer avgiften. En politiker framhöll att om man inte får avgiftsfinansiera helt, får man skära i verksamheten. En annan menade att det är orimligt att staten ställer kraven medan kommunerna som ska verkställa inte får bestämma avgiften. En ansåg att staten bör överta verksamheten om kommunerna inte får full avgiftstäckning för sin tillsyn.

De politiker som ansåg att en mindre del bör vara skattefinansierad motive-
rade detta med den allmänna samhällsnyttan. En politiker gjorde jämförelsen
med barnomsorgen. En tredje framhöll att en del av kommunens arbete inte
enbart riktar sig till företagen utan till kommuninvånarna/konsumenterna.

En del miljöchefer uttryckte större tveksamhet till full avgiftsfinansiering.

En uppfattning som framfördes var att avgifterna idag i många fall är orätt-
visa i båda riktningarna. Ofta får små företag betala för mycket och stora
ansågs betala för litet. Avgiftssystemet uppfattas också som administrativt
betungande. Sanktionssystemet är dåligt. De som inte "sköter sig" kostar
nämnden mycket i extra kontroller. De borde få högre avgift. Ett system med
en fast och en rörlig avgift kanske skulle fungera. En annan variant är en
grundavgift och en tillsynsavgift. En annan synpunkt var att nuvarande
avgiftssystem tillmäter företagets omsättning alltför stor betydelse när det
gäller vissa verksamheter. Några politiker ansåg att avgifterna på hela miljö-
och hälsoskyddsområdet bör ha samma konstruktion

Fastställande av taxa

Meningarna är delade om varje kommun själv ska bestämma taxan eller om den ska vara lika i hela landet. Drygt hälften av de intervjuade anser att varje kommun själv ska bestämma taxan. Det innebär att den kan variera från kommun till kommun. Några politiker ansåg det orimligt att alla kommuner ska ha samma avgift eftersom kostnaderna varierar. Önskemål framfördes om att Kommunförbundet tar fram underlaget för taxesättning. En politiker framhöll att taxan inte får vara ett konkurrensmedel mellan kommunerna. Om taxan ska vara lika i alla kommuner, måste någon annan än kommunerna konstruera den. Det behöver dock inte vara Livsmedelsverket.

Huvuddelen av tjänstemännen vill ha en enhetlig taxa.

Ett starkt krav som framfördes var att de 15 procent av tillsynsavgifterna som nu betalas in till Livsmedelsverket slopas. Den statliga servicen från Livsmedelsverket bör vara en statlig uppgift och därmed avgiftsfri. En kommun föreslog att om staten inte kan finansiera det på annat sätt så kan man ta ut en viss procentsats på alla varor och därmed bekosta Livsmedelsverkets verksamhet. "Det är i alla fall bättre än nuvarande system."

En politiker sammanfattade kraven enligt följande. "Vi vill ha full avgiftstäckning och disponera *hela* summan. Livsmedelsverket ska inte gå ut med rekommendationer. Kommunförbundet ska ta fram underlag. Detta är en viktig roll för Kommunförbundet. Livsmedelsverket är gammalmodigt och måste moderniseras. Samma regler bör gälla för livsmedelstillsyn och miljö-tillsyn. Taxorna måste få variera mellan olika delar av landet".

Kommunal självstyrelse

Kommunerna möjligheter att påverka livsmedelstillsynen

Huvuddelen av de intervjuade kommunerna anser att kommunernas möjligheter att påverka livsmedelstillsynen är oförändrade eller har minskat. Viktigaste skälet till detta uppges vara EES-avtalet och EU-medlemskapet och de nya kungörelser som har tillkommit i samband med detta. Lagar och föreskrifter har också blivit betydligt mer detaljerade. Det tar allt mer tid i anspråk att sätta sig in i de nya reglerna. Vid oförändrad omfattning på verksamheten blir det mindre tid över för direkta tillsynsuppgifter. Ett positivt resultat av detta är att Livsmedelsverkets information har förbättrats.

Flera kommuner har som exempel på ökad detaljreglering pekat på reglerna om hur tillsynen ska bedrivas och att en plan ska utarbetas där man ska ange antalet besök. Detta är ett exempel på onödigt detaljreglering.

Flera har framhållit att man bör ha miljölagstiftningen som förebild även för livsmedelsområdet. Det behövs enligt flera kommuner detaljreglering om gränsvärden, tillsatser och temperatur. Vi måste också följa EU-lagstiftningen. Däremot bör kommunerna själva bestämma om avgifter, kontroll av hygien, hur ofta man ska göra kontroller och ta prover och funktionskrav när det gäller godkännande av lokaler.

Flera kommuner pekar på att det ökade intresset för dessa frågor från allmänheten gör att det blir en allt viktigare kommunalpolitisk fråga. Kommunerna kan göra prioriteringar i nämnden och riktade punktinsatser. Den lokala arenan är bra och lokalkännedomen är viktig. Allmänhetens förtroende anses också ha ökat för kommunens handläggning av dessa frågor.

En politiker ansåg att beräkningar borde göras över hur mycket en felaktig livsmedelshantering kan kosta samhället i inkomstbortfall, läkarbesök, sjukförsäkring etc. Likaså kostnader för allergier. Han ville ha cost-benefit-analyser på detta. Det skulle visa vinsten med förebyggande insatser.

Livsmedelstillsynens kommunalpolitiska betydelse

Det finns ett klart kommunalpolitiskt intresse av att livsmedelstillsynen även i fortsättningen ligger på kommunerna. Det grundläggande intresset är att garantera kommuninvånarnas hälsa. Folkhälsoaspekten och livsmedelskvalitet berör alla medborgares vardagsliv. Det är därför också viktigt att de som ansvarar för kontroll och upplysning finns så nära medborgarna som möjligt. Kommuninvånarna ska veta eller lätt kunna ta reda på vem de ska kontakta med frågor, klagomål och synpunkter och det är en stor fördel om dessa kan nås lokalt. Flera kommuner pekar också på att dessa frågor ur historiskt perspektiv var en mycket tidig kommunal fråga. Livsmedelsfrågorna skiljer sig i många avseenden från andra politiska frågor. Det är inga frågor som man gör politiska utspel om som t.ex. miljöfrågor men de är grundläggande för vardagslivet.

Kommunernas lokal- och personkännedom och närheten till medborgarna och företagen gör att de är mest lämpade för att sköta livsmedelstillsynen. Utifrån lokalkännedomen kan kommunen göra prioriteringar i tillsynen. Kommunen kan också ha en mer flexibel hantering än t.ex. en statlig myndighet.

Kommunen har stor trovärdighet hos kommuninvånarna. Det är viktigt med insyn och offentlighet i tillsynsarbetet. Medborgarna har mer förtroende för kommunala tjänstemän än t.ex. entreprenörer.

Vidare påpekades att kommunernas livsmedelstillsyn måste sättas in i ett större kommunalt sammanhang, d.v.s. kommunernas ansvar gentemot medborgarna om en god hälsa. Flera kommuner har understrukit kopplingen mellan livsmedelstillsynen och folkhälsoarbetet. Det finns även samordningsvinster med kommunens miljötillsyn och arbetet med avfallsfrågor. Samordningsvinster finns också när det gäller annan myndighetsutövning bl.a. stadsbyggnadskontoret och bygglov. Vidare kan verksamheten samordnas med tekniska kontoret i VA-frågor. Det finns också kopplingar till frågor om uteserveringar, ventilation, tillämpningen av tobakslagen, utskänkningstillstånd och verksamhet enligt renhållningslagen. Det är därför rationellt att livsmedelstillsynen hanteras av kommunen och att man kan arbeta med helheten.

Några kommuner pekar på att livsmedelstillsynen är viktig för näringsverksamheten i kommunen. Om kommunen har en bra policy när det gäller livsmedel kan den anses som mer attraktiv. Från trygghetssynpunkt är det viktigt att livsmedelsbutiker med bra mat finns lokalt så att medborgarna i kommunen har tillgång till en bra och säker service.

Ansvarsfördelning i framtiden

Elva av de intervjuade kommunerna anser att kommunerna i framtiden ska ha en ökad roll i livsmedelstillsynen. Tre anser att nuvarande fördelning i stort sett är bra. En kommun vill ha ett ökat regionalt ansvar.

Majoriteten ansåg att staten ska ha det övergripande ansvaret och ange ramarna för verksamheten. Detaljregleringen från Livsmedelsverket bör minska, särskilt när det gäller hur tillsynen ska bedrivas. Kommunerna vill t.ex. inte ha några "pekpinnar" om hur många prover kommunen ska ta. Livsmedelsverket bör enligt många av de intervjuade arbeta mer som Naturvårdsverket. En kommun framhöll att Livsmedelsverket bör vara konsult och överprövare. De ska dock inte ha någon tillsyn annat än möjligtvis över riktigt stora anläggningar. Några kommuner framhöll att staten bör ha ansvaret för gränskontrollen.

När det gäller länsstyrelserna anser majoriteten att dessa ska vara överklagningssmyndigheter. Någon påpekade att det inte är ändamålsenligt med två olika statliga myndigheter som arbetar direkt med kommunerna. Eftersom Livsmedelsverket har direktkontakt med kommunerna, behövs inte den regionala nivån i livsmedelstillsynen. Ett par andra politiker framhöll att det skulle kunna bli mer kostnadseffektivt med ett regionalt ansvar. Men ett regionalt ansvar innebär inte nödvändigtvis att länsstyrelsen ska ta över, utan det kan ske genom interkommunal samverkan. Därmed skulle de små kommunernas livsmedelstillsyn kunna stärkas.

Som framgår tidigare under rubriken "Kommunal självstyrelse" finns det ett klart kommunalt intresse av att stärka kommunernas roll i livsmedelstillsynen. Kommunernas lokalkännedom genom närhet både till medborgare och företag är betydelsefull i detta sammanhang. Utifrån lokalkännedomen kan kommunerna göra prioriteringar i tillsynen och utforma en flexibel tillsynsverksamhet som är både ändamålsenlig och effektiv. En politiker framhöll att centrala föreskrifter och anvisningar ofta har ett "08-perspektiv" som inte passar ute i kommunerna. Därför bör mer av ansvaret ligga lokalt. Majoriteten ansåg att kommunerna ska vara suveräna att avgöra hur myndighetsutövningen ska tillämpas. Så mycket ansvar som möjligt ska ligga lokalt p.g.a. lokalkännedom och närhet till kommuninvånarna.

Tillsyn över anläggningar

En tredjedel av de tillfrågade kommunerna svarade att nuvarande ansvarsfördelning över anläggningar är bra. Sex kommuner anser att kommunerna bör ha tillsyn över anläggningar som inte kräver specialkompetens. Några stora kommuner framhöll att de har resurser att klara alla anläggningar. Det

är främst mindre kommuner som anser att nuvarande ansvarsfördelning är bra. Några har framfört att man kan klara specialkompetens genom interkommunal samverkan.

Tio av de intervjuade kommunerna hade inga synpunkter på de speciella kompetenskrav som ställs på tillsyn av veterinära anläggningar. Få av de intervjuade kommunerna hade sådana anläggningar. En kommun ansåg att kraven var bra. Tre svarade att det också bör gå bra med annan likvärdig kompetens. Det är inte utbildningen utan kompetensen som ska vara avgörande. En kommun framhöll att kommunerna själva i samverkan bör bygga upp kompetensen. Detta bör ske utifrån kommunernas bedömningar.

BILAGA

Synpunkter på Kommunförbundets arbete med miljö- och hälsoskyddsfrågor

På livsmedelsområdet framfördes följande synpunkter:

- Kommunförbundet bör agera i avgiftsfrågan
- Ta fram underlag för kommunernas beräkning av avgifter
- Agera för att avskaffa systemet med att 15 % ska skickas till Livsmedelsverket
- Ta fram underlag för enhetlighet när det gäller tillfällig handel

I övrigt framfördes följande synpunkter på Kommunförbundets arbete med övriga miljö- och hälsoskyddsfrågor:

- Informera kommunerna och presentera nyheter
- Sakkunnig personal med erfarenhet från fältet bör anställs hos Kommunförbundet för handläggning av miljö- och hälsoskyddsfrågor
- Intressebevakning
- Bevaka de juridiska frågorna
- Arbeta med spjutspetsfrågor som certifiering och nyckeltal
- Länsvisa konferenser för politiker och tjänstemän
- Utbildning på riksnivå
- Mer arbetsgrupper tillsammans med kommunerna
- Mer input i naturvårdsfrågor. Lyfta in naturvårdsfrågor i ett sammanhang t.ex. i översiktsplanering och MKB
- Ta upp frågan om hur kommunens ekonomiska ansvar för förorenad mark ska hanteras
- Se på frågor i ett folkhälsoperspektiv
- Ta upp frågan om kemikalieflödet främst inom livsmedelshanteringen
- Gå ut med enkäter och samla in kommunernas synpunkter i viktiga frågor (som i den här intervjuundersökningen).